

Väljaandja:
Akti liik:
Teksti liik:
Jõustumise kp:
Avaldamismärge:

Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium
otsus
algtekst
23.05.2013
RT I, 28.05.2013, 8

Tartu Halduskohtu taotlus tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks relvaseaduse § 41 lg 9 koostoimes § 36 lg 1 p 6

Vastu võetud 23.05.2013

RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-4-1-12-13
Otsuse kuupäev	23. mai 2013
Kohtukoosseis	Eesistuja Märt Rask, liikmed Tõnu Anton, Ott Järvesaar, Eerik Kergandberg ja Ivo Pilving
Kohtuasi	Taotlus tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks relvaseaduse § 41 lõige 9 koostoimes sama seaduse § 36 lõike 1 punktiga 6
Menetluse alus	Tartu Halduskohtu 22. märtsi 2013. aasta otsus haldusasjas nr 3-12-2194
Asja läbivaatamine	Kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

Tunnistada relvaseaduse § 41 lõige 9 koostoimes sama seaduse § 36 lõike 1 punktiga 6 põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, milles see ei võimalda relvaloa võirelvakandmisloa vahetamisel arvestada kriminaalkorras karistatu isikut ja tematoimepandud tegu.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Peeter Kaarese väljastati 7. augustil 2008 kolme sileraudse ja ühe vintraudse püssi ning kahe püstoli omamiseks ja kandmiseks relvaluba nr RL066550 kehtivusega kuni 15. november 2012.
2. Tartu Maakohtu 2. augustil 2011 jõustunud otsusega kriminaalasjas nr 1-11-1409 tunnistati P. Kaares süüdi karistusseadustiku § 209 lõike 2 punktide 2 ja 3 (kelmus), § 394 lõike 2 punktide 1 ja 3 (rahapesu), § 344 lõike 1 (dokumendi, pitsati ja plangi võltsimine) ja § 381¹ lõike 1 (raamatupidamiskohustuse rikkumine) järgi.
3. P. Kaares esitas 2. augustil 2012 Politsei- ja Piirivalveameti (PPA) Lõuna prefektuurile avalduse eespool punktis 1 nimetatud relvaloa vahetamiseks relvaloa kehtivusetähtaja lõppemise tõttu. Politsei- ja Piirivalveamet keeldus 9. augustil 2012. aasta otsusega nr 98/5/12 väljastamast P. Kaaresele relvaluba relvaseaduse (RelvS) § 36 lõike 1 punktis 6 nimetatud asjaolude esinemise tõttu. Selle otsuse peale esitas P. Kaares 6. septembril 2012 Politsei- ja Piirivalveametile vaide. Politsei- ja Piirivalveamet jättis 4. oktoobri 2012. aasta vaideotsusega nr 4.2-1/8443-4 vaiderahuldamata.
4. P. Kaares esitas 18. oktoobril 2012 Tartu Halduskohtule kaebuse tühistada PPA 9. augusti 2012. aasta otsus ja 4. oktoobri 2012. aasta vaideotsus ning kohustada PPA-d vaatama uuesti läbi P. Kaarese 2. augustil 2012 esitatud avaldus relvaloa vahetamiseks relvaloa kehtivuse tähtaja lõppemise tõttu. P. Kaares palus jätta kohtuasja

lahendamisel põhiseadusvastasusemotiivil kohaldamata RelvS § 36 lõike 1 punkti 6 juhul, kui kohus leiab, et tegemist ei ole diskretsiooni kasutamist võimaldava normiga.

5. Tartu Halduskohus rahuldab P. Kaarese kaebuse 22. märtsi 2013. aasta otsusega haldusasjas nr 3-12-2194. Kohus tühistas PPA Lõuna prefektuuri 9. augusti 2012. aasta otsuse ja 4. oktoobri 2012. aastavaideotsuse. Kohus tunnistas RelvS § 41 lõike 9 koostoimes § 36 lõike 1 punktiga 6 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata osas, milles need sätted ei võimalda relvaloa kehtivuse lõppemisel relvaloa vahetamisel arvestada kriminaalkorras karistatu isikut ja tema toimepandud tegu. Tartu Halduskohtu otsus saabus Riigikohtusse 28. märtsil 2013.

TARTU HALDUSKOHTU OTSUS

6. Halduskohus tuvastas, et kuna P. Kaarese puhul esineb RelvS § 36 lõike 1 punktis 6 nimetatud asjaolu, siis RelvS § 41 lõike 9 järgi pidi PPA Lõuna prefektuurkaebaja taotluse relvaloa vahetamiseks jätma rahuldamata. Alternatiivseid õiguslikke tagajärgi need sätted oma koostoimes ette ei näinud. Samuti ei võimaldanud need sätted seaduse rakendajale kaalutusõigust.

7. RelvS § 41 lõike 9 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 riivavad ebaproportsionaalselt P. Kaarese põhiseaduse (PS) § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabaleeneseostusele, leidis halduskohus Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalvekolleegiumi 14. detsembri 2010. aasta otsuse asjas nr 3-4-1-10-10 punktides 40-44 väljendatud seisukohtadele ja selles lahendis käsitletud Riigikohtu varasematele seisukohtadele tuginedes.

8. Neist sätetest tingitud tagajärg ehk relvaga jahipidamise ja turvalisuse tagamise võimaluse kaotamine ei ole mõeldukas vahend teiste isikute elu ja tervise, riigi julgeoleku ja avaliku korra kaitsmiseks. Kaebajat on kriminaalkorras karistatud aususekohustuse rikkumisega seotud teo eest. PPA ei tunnistanud tema relvaluba kehtetuks pärast süüdimõistva kohtuotsuse jõustumist, vaid leidis sisuliselt 14. detsembri 2010. aasta otsusele asjas nr 3-4-1-10-10 tuginedes kaalutusõigust kasutades, et relvaloa kehtetuks tunnistamine ei ole konkreetsel juhul vajalik. Isiku puhul, kelle relvaluba ei ole kehtetuks tunnistatud kriminaalkorras karistava kohtuotsuse jõustumise tõttu ja kes taotleb relvaloa vahetamist relvaloa tähtaja möödumise tõttu, ei esine automaatselt relva kuritarvitamise ohtu. Isik, keda riik on usaldanud relva omama vaatamata kriminaalkorras karistamise faktile, ei saa muutuda ebausaldusväärseks ning teiste inimeste elule ja tervisele ohtlikuks pelgalt seetõttu, et tema relvaloa kehtivusetähtaeg möödus ajal, mil tal on kehtiv karistus.

MENETLUSOSALISTE ARVAMUSED

9. Riigikogu on seisukohal, et RelvS § 41 lõike 9 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 on põhiseadusega vastuolus, kuna PS § 19 riive ei ole mõeldukas. Sätted ei võimalda relvaloa vahetamisel arvestada, millise kuriteo on isik toime pannud, isiku isikuomandusi ning relvaloa taotlemise motiive ja põhjendusi.

10. P. Kaarese leiab, et RelvS § 41 lõike 9 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 riivab ebaproportsionaalselt tema PS § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabaleeneseostusele. Lisaks põhjustavad need sätted tema põhjendamatult ebavõrdsekohtlemise võrreldes isikutega, kelle puhul saab pärast kriminaalkorras karistamist kaaluda relvaloa kehtetuks tunnistamise põhjendatust, ja rikuva seetõttu PS §-s 12 sätestatud üldist võrdsuspõhiõigust. Samuti rikuva need sätted tema omandiõigust, kuna kohustavad teda enda omanduses olevaid tulirelvi võõrandama.

11. Politsei- ja Piirivalveametihinnangul on RelvS § 41 lõike 9 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 vastuolus PS § 19 lõikega 1 osas, millega nimetatud sätted ei võimalda relvaloa kehtivuse lõppemisel relvaloa vahetamisel arvestada kriminaalkorras karistatu isikut ega tema toimepandud tegu. Isiku puhul, kelle relvaluba ei ole kehtetuks tunnistatud kriminaalkorras karistava kohtuotsuse jõustumise tõttu, ei kaasne relva kuritarvitamise ohtu edaspidi selle tõttu, et tema relvaloa kehtivuse tähtaeg möödub.

12. Õiguskantsler leiab, et RelvS § 41 lõike 9 koostoimes sama seaduse § 36 lõike 1 punktiga 6 on vastuolus PS § 19 lõikega 1 osas, milles ei võimalda relvaloa kehtivuselõppemisel relvaloa vahetamisel arvestada kriminaalkorras karistatud isikut ja tema toimepandud tegu.

13. Justiitsministri arvates on RelvS § 41 lõike 9 koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 vastuolus PS § 11 lõikega 1 ja § 19 lõikega 1 nende koostoimes. Seadus peaks ette nägema võimaluse anda hinnang kuriteo raskusele ja laadilening isiku isikuomadustele. Karistusseadustik näeb lisakaristusena ette kuniviieks aastaks relva ja laskemoona omamise õiguse äravõtmise, kui isik mõistetakse süüdi relva või laskemoona omamises või kasutamises seotud kuriteos. Tegemist on kohtu kaalutusõigusega ja see ei ole ette nähtud kõigikuritegude puhul.

VAIDLUSALUSED SÄTTED

14. Relvaseaduse § 41 pealkirjaga „Relvaloa ja relvakandmisloa vahetamine“ lõige 9 sätestab:

„Relvaluba või relvakandmisloa väljastatakse, kui ei esine käesoleva seaduse §-s 36 või 40 sätestatud loa andmist välistavaid asjaolusid.”

15. Relvaseaduse § 36 pealkirjaga „Füüsilisele isikule soetamisloa ja relvaloa andmist välistavad asjaolud” lõike 1 punkt 6 sätestab:

„Soetamisloa ega relvaluba ei anta füüsilisele isikule, kes [. . .] on kriminaalkorras karistatud [. . .].”

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

16. Käesolevas asjas peab kolleegium hindama, kas põhiseadusega on kooskõlas relvaloa vahetamisest keeldumine seetõttu, et isik on kriminaalkorras karistatud.

17. Riigikohus on relvaloa andmise või omamisega seotud piirangute põhiseaduspärasust käsitletud varem kuues kohtuasjas.

18. Põhiseaduslikkusejärelevalve kolleegium hindas 6. oktoobri 2000. aasta otsuses asjas nr 3-4-1-9-00eelmise RelvS § 28 lõike 1 punkti 6 põhiseaduspärasust. See säte nägiette, et isikule, keda on karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest, relvaluba ei anta (eluaegne piirang). Kolleegium leidis, et piirang, mis on seotud kriminaalkorras karistamisega ja saadab isikut kogu tema elu, arvestamata toime pandud tahtliku kuriteo laadi ja raskust, võib olla ebaproportsionaalne eesmärgiga kaitsta teiste isikute elu ja tervist. Kolleegium oli arvamusel, et vaatamata relvaseaduse imperatiivsele eetikarjutusele mitte anda soetamis- või relvaluba isikule, keda on karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest, peab kohus PS § 11 alusel kõiki asjaolusid arvestades kaaluma, kas piirangu tegemine on vajalik demokraatlikus ühiskonnas ega moonuta isiku õiguse või vabaduse olemust (otsuse punkt 17). Kolleegium andis suunise tõlgenduseks, tunnistamata sätet põhiseadusevastaseks.

19. Sama, st eelmise RelvS § 28 lõike 1 punkti 6 põhiseaduspärasust hindas 11. oktoobri 2001. aasta otsuses asjas nr 3-4-1-7-01 ka Riigikohtu üldkogu. Üldkogu asus seisukohale, et piirang, mis keelab anda relvaluba isikule, keda on karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest, olenemata sellest, kas karistus on kestnud või kustutatud, on PS § 19 lõike 1 ebaproportsionaalne piirang eesmärgiga kaitsta teiste isikute elu ja tervist. Üldkogu tunnistas sätte osaliselt kehtetuks.

20. Relvaseaduse kehtivaredaktsiooni § 30 lõike 2 põhiseaduspärasust käsitles Riigikohtu üldkogu 25. veebruari 2004. aasta otsuses asjas nr 3-3-1-60-03. See säte nägi ette, et välismaalane, kes viibib Eestis tähtajalise elamisloa ja tööloa alusel, võib soetada ja omada jahipidamise või vastava spordialaga tegelemise eesmärgil jahipüüsi jasporditulirelva relvaseadusega kehtestatud korras tingimusel, et tal on alalise elukoha järgse riigi pädeva asutuse poolt seda liiki relva kohta antud relvaluba. Üldkogu tunnistas PS § 19 lõikega 1 vastuolus olevaks jaseetõttu kehtetuks sätte osa, mis nägi ette tööloa omamise nõude ja nõude, et isikul oleks alalise elukoha järgse riigi pädeva asutuse poolt seda liiki relvakohta antud relvaluba.

21. Põhiseaduslikkusejärelevalve kolleegium tegeles 26. märtsi 2009. aasta otsuses asjas nr 3-4-1-16-08 RelvS § 43 lõike 1 punkti 2 põhiseaduspärasusega, mis nägi ette, et soetamisloa või relvaloa väljastanud politseiprefektuur peatab loa kehtivuse, kui loa omaja on kriminaalmenetlusest tulenevatel asjaoludel kahtlustatav või süüdistatav. Kolleegium leidis, et PS § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabale eneseteostusele rikub see, kui seaduse rakendajal ei ole võimalik kahtlustatav või süüdistatava relvasoetamisloa või relvaloa kehtivuse peatamisel arvestada kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega.

22. RelvS § 43 lõike 3 punkti 2 põhiseaduspärasust koostoimes RelvS § 36 lõike 1 punktiga 6 hindas põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium 14. detsembri 2010. aasta otsuses asjas nr 3-4-1-10-10. Sätted nägid koostoimes ette, et soetamisloa või relvaloa väljastanud politseiasutus tunnistas loa kehtetuks, kui füüsiliselt isik on kriminaalkorras karistatud. Riigikohus leidis, et PS § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabale eneseteostusele rikub see, kui seaduse rakendajal ei ole võimalik soetamisloa või relvaloa kehtetuks tunnistamisel isikukriminaalkorras karistuse tõttu arvestada kriminaalkorras karistatu isikut jätkama toime pandud tegu.

23. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium käsitles 26. aprilli 2011. aasta otsuses asjas nr 3-4-1-2-11 RelvS § 36 lõike 1 punkti 8 põhiseaduspärasust, mis nägi ette, et soetamisloa ega relvaluba ei anta isikule, kes on kriminaalmenetlusest tulenevatel alustel kahtlustatav või süüdistatav. Riigikohus leidis, et PS § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabale eneseteostusele rikub see, kui seadus ei võimalda selle rakendajal arvestada relvaloa andmisel kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega.

24. Seega ei ole Riigikohus varem lahendanud küsimust, kas põhiseadusega on kooskõlas relvaloa vahetamisest keeldumine seetõttu, et isik on kriminaalkorras karistatud.

25.Kolleegeiumi hinnangulsaab relvaloa vahetamata jätmist isiku kriminaalkorras karistatuse tõttuvõrrelda soetamisloa või relvaloa väljastamata jätmisega või kehtetukstunnistamisega isiku kriminaalkorras karistatuse tõttu.

26.Relvaloa kehtetukstunnistamise kohta isiku kriminaalkorras karistatuse tõttu on Riigikohus agaleidnud eespool punktis 22 viidatud otsuses asjas nr 3-4-1-10-10, et see riivabPS § 19 lõikes 1 sätestatud õigust vabale eneseteostusele. Relvaloakehtetuks tunnistamise eesmärk on inimeste elu ja tervise kaitse, samuti riigijulgeolek ja avalik kord. Kriminaalkorras karistatud isiku relva soetamise loavõi relvaloa kehtetuks tunnistamine kaalutusõigust välistades ei ole siiski mõõdukasabinõu teiste isikute elu ja tervise, riigi julgeoleku ja avaliku korraaitamiseks. Kuriteo eest karistamise fakt ei ole iseenesest kaalukas põhjuskalutusõiguse absoluutseks välistamiseks nende isikute suhtes, kellele riikon varem usaldanud relva. Kuriteo eest süüdi mõistmine ei tähenda seda, et isikoleks seetõttu relva kasutades edaspidi alati ohtlik. Seetõttu ei olepõhjustatud relvaloa kehtetuks tunnistamine kuriteo toime pannud isikut jakuriteo asjaolusid arvesse võtmata. Kaalutusõigust välistav relvaseaduseregulatsioon ei arvesta võimalusega, et iga kriminaalkorras karistatud isik eipruugi kaitstavaid õigushüvesid relvaga rünnata. Igasuguse kuriteo ja iga isikupuhul ei saa ka tõenäosus, et kaitstavaid õigushüvesid relvaga rünnatakse, ollasedavõrd suur, et ilma kaalumata tunnistada isiku relvaluba kehtetuks. Seetõttutunnistas kolleegium RelvS § 43 lõike 3 punkti 2 koostoimes RelvS § 36lõike 1 punktiga 6 põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks osas, milles needei võimalda soetamisloa või relvaloa kehtetuks tunnistamisel arvestadakriminaalkorras karistatu isikut ja tema toimepandud tegu.

27.Asjas nr 3-4-1-2-11, kus leiti, et relvaloa andmisel peab olema kaalutusõigus, arvestamaks kahtlustatavavõi süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevateasjaoludega, tugines Riigikohus eelmises punktis viidatud otsusele.

28.Samadel kaalutlustelleiab kolleegium ka praeguses asjas, et RelvS § 41 lõige 9 koostoimes samaseaduse § 36 lõike 1 punktiga 6 on vastuolus PS § 19 lõikes 1sätestatud põhiõigusega vabale eneseteostusele. Varasematele otsustele lisaksmärgib kolleegium järgmist. Otsusega asjas nr 3-4-1-10-10 tunnistasRiigikohus põhiseaduse vastaseks ja kehtetuks RelvS § 43 lõike 3 punkti 2koostoimes § 36 lõike 1 punktiga 6, mis nägid ette, et soetamisloa võirelvaloa väljastanud politseiasutus tunnistas loa kehtetuks, kui füüsilistisikut on kriminaalkorras karistatud. Järelikult tuleb haldusorganil isikukriminaalkorras karistamise järel hinnata, kas esinevad asjaolud, mis tingivadsoetamisloa või relvaloa kehtetuks tunnistamise. Juhul kui selliseid asjaolusidei esine, kehtib soetamisloa või relvaluba edasi. Oleks ebaloogiline, kui samafaktilise asjaolu esinemise tõttu oleks loa kehtetuks tunnistamiselhaldusorganil kaalutusõigus, kuid loa kehtivuse lõppemisel ja loa vahetamiselkaalutusõigus puuduks.

29.Lähtudes eelnevast, tunnistas kolleegium RelvS § 41 lõike 9 koostoimes sama seaduse § 36lõike 1 punktiga 6 vastuolus olevaks PS § 19 lõikega 1 ja kehtetuks osas, milles see ei võimalda relvaloa või relvakandmisloa vahetamisel arvestadakriminaalkorras karistatu isikut ja tema toimepandud tegu.

30.Kolleegium rõhutab, etRiigikogul on võimalik näha relvaseaduses ette situatsioonid, kus Politsei- jaPiirivalveametil ei ole relvaloa vahetamisest keeldumisel kaalutusõigust. Kaõigusakt, mis ei võimalda kaalutusõigust, võib rakendamisel andaproportsionaalse tulemuse. Osal juhtudel võib seadusandja ise jõuda kaalumisetulemusel põhjendatud järelduseni, et isikute põhiõigused ja -vabadused ontagatud ka menetleja kaalutusõiguse olemasoluta. Seega on seadusandjal omaotsustusvabadust kasutades võimalik piiritleda relvaseaduses need asjaolud, mille esinemisel peab Politsei- ja Piirivalveamet relvaloa vahetamisestkeelduma (vt 26. märtsi 2009. aasta otsus asjas nr 3-4-1-16-08, punkt 39; 14. detsembri 2010. aasta otsus asjas nr 3-4-1-10-10, punkt 65). Mõne tahtliku kuriteo (nt isikuvastased kuriteod või kuriteod, milletoimepanemisel kasutati relva, terrorism) toimepanemise eest karistatud isikuterelvaloa vahetamisest keeldumise kaalutusõigust võimaldamata võib lugedapõhjustatuks (vt ka 14. detsembri 2010. aasta otsus asjas nr 3-4-1-10-10, punkt 60). Näiteks on Riigikogu pärast eespool punktis 21 viidatud Riigikohtuotsust muutnud RelvS § 43 lõike 1 punkti 2 ja sätestanud sealkaalutusõigust võimaldamata, et Politsei- ja Piirivalveamet peatab soetamisloavõi relvaloa kehtivuse, kui loa omaja on kriminaalmenetlusest tulenevatelasjaoludel kahtlustatav või süüdistatav mootorsõiduki või trammi joobeseisundisjuhtimises, isikuvastases kuriteos, tulirelva ja laskemoonaga seotud kuriteosvõi kuriteos, mis on toime pandud relva või relvana kasutatava muu esemega võisellea ähvardades.

31.Kolleegium selgitab, et Politsei- ja Piirivalveametil tuleb seni, kuni seadusandja ei olerelvaseadust muutnud, lähtuda kriminaalkorras karistatud isiku relvaloavahetamisel lisaks relvaseadusele käesolevast otsusest. Seda tehes peab kaPolitsei- ja Piirivalveamet arvestama, et mõne tahtliku kuriteo (ntisikuvastased kuriteod või kuriteod, mille toimepanemisel kasutati relva,terrorism) toimepanemise eest karistatud isikute relvaloa vahetamisest võibkeelduda muid kaalutlusi arvesse võtmata. Eespool punktis 29 langetatud otsustusei välista, et mõnel juhul on relvaloa vahetamisest keeldumiseks piisavainuüksi asjaolu, et isikut on kriminaalkorras karistatud.

32.Lisaks juhib kolleegium tähelepanu vajadusele tagada Politsei- ja Piirivalveametis (nt siseaktiga vastavaid eeskirju kehtestades), et Riigikohtu otsustest tulenevatkaalutusõigust ka tegelikult kasutataks ja et seda tehtaks ühetaoliselt. Seeaitab ära hoida olukorra, kus isiku kriminaalkorras karistamise korral jäetaksetema relvaluba kehtima või vahetatakse see ümber tema isikut ja toimepandudtegu sisuliselt kaalumata. Politsei ei tohi kergekäeliselt jätta kuriteosüüdimõistetud isiku relvaluba kehtima ega seda vahetada, samuti talle uutrelvaluba anda. Seni, kuni Riigikogu ei ole küsimust uuesti reguleerinud, tulebPS § 14 alusel märkida politsei vastavas otsuses kaalutlused ühtviisi niisiis, kui tehakse isiku jaoks soodne otsus, kui ka juhul, kui otsus on isikujooks negatiivne. Kaalumisel tuleb arvestada muu hulgas relvade liigi ja arvuga.PS § 19 lõikes 1 sätestatud õiguse kasutamiseks ei pruugi ollavajalik omada mitut erinevat liiki relva.

MärtRask, Tõnu Anton, Ott Järvesaar, Eerik Kergandberg, Ivo Pilving